

Ver

HONTI László

0. Ezen igénk eredetéről meglehetősen tarka kép alakult ki az utóbbi kb. százötven évben, amióta a szakemberek intenzíven foglalkoznak az uráli nyelvcsalád szókészletének eredetével és történetével. Jelen írásomban egy újabb magyarázati lehetőség ismertetésével kívánom még színesebbé tenni a képet, persze abban a reményben, hogy javaslatom elfogadható megoldást kínál.

1. Igénk kiterjedt jelentésköre volt a problémák forrása. A 'schlagen, prügeln' a legáltalánosabb, másrészt azonban a *kötelet ver* és társai 'flechten' jelentést sugallnak, végül pedig a *szemmel ver* okozott némi bizonytalanságot.

Elsőként talán Budenz nyilatkozott a *varr* 'nähen' kapcsán ezen igéről: „a magyarban még egy magashangú *ver-* ige is van, nyilván 'machen, verfertigen (gyártani)' jelentéssel, ebben: *kötelet verni, kötél-verő*; hiszen a közönséges értelemben vett »verés«-nek (schlagen) semmi különös köze a kötélkészítéshez” (MUSz 567, még vö. 573). Fokos (1909: 248–249) egyetértett Budenzcel abban, hogy itt két különböző *ver* igével van dolgunk; hasonlóan nyilatkozott K. Palló (1972) is. Budenz a ma. *varr* igével kapcsolta össze a zürj. és a votj. *vur-* 'nähen', valamint a cser. *orug-* 'suere; varr' (= modern feljegyzés szerint: *wurɣe-* 'nähen') igét (MUSz 566). E négy nyelv (a magyar, a zürjén, a votják és a cseremiszi) igéi valóban összetartoznak egymással, amint uráli etimológiai szótárunk állásfoglalása is mutatja, és ezek valamennyien egy FU **worke-* 'nähen' alakból vezethetők le (UEW 1: 584). Collinder ezekhez kérdőjelesen hozzákapcsolta az obi-ugor nyelvek 'machen' jelentésű igéjét: vog. *wār-*, *wār-* és osztj. *wer-* (FUV 123, FUV² 136); ez utóbbit indoeurópai (iráni, görög, germán és örmény) igékkal vetette egybe: „Av *varəz-* work, operate; make; *varəza-* m. (the) performing, performance, activity; Greek 1sg prs *ἔργω* (< **wergjō*)...; Norse *verk* n. work, deed (PGermanic **werka*); Armenian *gorc* (< **wor<o-*) work; Greek *ὄργανον* tool...” (FUV 139–140, FUV² 150). Collinder feltevése azonban téves, mivel

a FU 'nähen' veláris hangrendű volt: **worke-*, miként mai képviselői is azok: cser. *wurye-*, votj. *vur-*, zürj. *vur-*, ma. *varr-*, az idézett obi-ugor 'machen' jelentésű igék viszont palatális hangrendűek (UEW 1: 585). Korenchy (1972: 80–81) – Collinder (FUV 139–140) nyomán – az obi-ugor igéket iráni forrásból magyarázza (óiráni **varz-/?vārz-* 'machen'), és ő is felsorolja az indoeurópai szócsalád Collinder közölte tagjait. Az idetartozó indoeurópai adatok szinte teljes sora az általam elérhető indoeuropaisztikai etimológiai szótárakban így fest: görög *ἐργασία*, örmény *gorc*, *gorcem*, svéd *verk*, angol *work*, holland *werk*, német *Werk*, avesztia *vərəzya-*, *varəz-* 'work, labor, toil' (Buck 1949: 538–539; még vö. Walde – Pokorny 1930: 290, Pokorny 1959: 1168, Mann 1984–1987: 1518).

Bárczi Géza (SzófSz 335) a közben ismertté vált véleményeket akként összegezte, hogy *ver* igénk eredete bizonytalan. Finnugor magyarázata, amelynek során az osztj. *wareskel-* 'vereget', a zürj. *vart-* 'üt, csépel, döngöl' stb. szavakkal boronálták össze az elődök, nagyon kétes értékű. Ezen északi osztják *uàraskə-*, *uàraskə-*, *vàraskə-* '(meg)csap, megvereget' igét Kara (1911–1912: 234) vonta ide, valójában azonban tévesen, hiszen a 'machen' jelentésű osztják ige a szurguti nyelvjárás csoport kivételével mindenütt *wer-* hangalakú, tehát a vokalizmus miatt nem kapcsolható össze az északi *uàraskə-* stb. hangalakú igével, valamint az osztj. *wer-* igének vogul és magyar megfelelőjével sem. A DEWOS (1627) nem is tesz említést erről a Karától származó egyeztetésről, okkal.

A zürjén *vart-* 'schlagen, dreschen, stampfen' igét Budenz egyeztette elsőként *ver* igénkkel (MUSz 573–574). Itkonen (1954: 159) – nyilván Setälä (1894: 280, 1900: 15) és Kalima (1929: 133) nyomán – a zürj. *vart-* igét a finn *varтта*, *varsta* 'Dreschflegel; cséphadaró' szóhoz kapcsolta két kérdőjellel; a legfrissebb finn etimológiai szótár is ekképpen foglalt állást (SSA 3: 413, l. *varsta* alatt), de a magyar *ver* természetesen nem szerepel a szócikkben; a KESK (47) *вартны* 'молотить' szócikke ugyancsak nem említi meg a magyar szót, a zürjén szónak az esetleges finnségi kapcsolatáról pedig igen óvatosan szól.

Munkácsi (1906) amellett érvelt, hogy *ver* igénk 'flechten' jelentésben törökségi eredetű, vö. tö. *ör-*, *ür-* 'id.'.

Biztosra veszem, hogy Róna-Tas András következő vélekedése kínálja a megoldást: „I am inclined that the H[ungarian] *ver*⁻¹ [to plait] results fr[om] a secondary split in the semantics” (Róna-Tas – Berta 2011: 1003), márpedig itt a *ver*⁻² 'to beat' (Róna-Tas – Berta 2011: 1237) az elsődleges ige.

A TESz szerint: a „**ver**¹... 'ütlegel; prügeln | ütésekkel büntet; schlagen' ... Finnugor egyeztetése, valamint törökből való származtatása téves” (TESz 3:

1115–1116); „**ver**²...’fon, sodor; drehen, flechten | <kötelet, zsinórt stb.> sodrással, fonással készít; seilen’... Vitatott eredetű. – 1. Azonos a *ver*¹ igével. A ’kötelet, zsinórt készít’ jelentés a *ver*¹-nek ’ütésekkel valamit létrehoz’ jelentéséhez kapcsolható. Hasonló fejlődésre vö. ném. *schlagen* ’üt, ver’: *Hanf zu Faden schlagen* ’a kendert fonallá sodorja [tkp. veri]’, *Faden, Maschen, ein Tau schlagen* ’fonalat, hurkot, kötelet készít [tkp. ver]’... 2. Török eredetű; vö.: Kāšyr., türkm. *ör-*; oszm., kaz., alt. *ör-*; tat., bask. *ür-*: ’fon, sodor, összefon’... – Az 1. magyarázat jóval valószínűbb. A *szemmel ver* kifejezés *ver* elemének idekapcsolása téves. Finnugor egyeztetése, valamint szláv származtatása valószínűtlen.... Vö. **ver**¹, **verecsen**” (TESz 3: 1116). A Kálmán (1952) által javasolt és tévesnek bizonyult szláv egyeztetésről l. Kniezsa 1974: 779, a finnugor (= zürjén, osztják) egyeztetésről pedig l. fentebb. Az EWUng már ekképpen ír: „**ver**... l. ’prügeln; schlagen’...; 8. ... ’drehen, flechten; seilen’; 13. [*szemmel*~] ’mit dem bösen Blick treffen’..., Unbek[annt] Urspr[ungs]... Die frühen Belege bzw die zahlreichen Bed[eutungen] und Abl[eitungen] dürften darauf hinweisen, daß es ein altes W[ort] im Ung[arischen] ist. Bed[eutung] 1 ist wahrsch[einlich] die urspr[üngliche], aus der sich die übrigen vor allem metaph[orisch] entwickelt haben... Bed[eutung] 8 könnte vermutl[ich] aufgrund des [= deutschen] Synt[agmas] *Tau, Fäden schlagen* ’Tau, Fäden durch Schläge herstellen’ entstanden sein... – Herleitung aus dem Atürk [= Altürkischen] ist kaum wahrsch[einlich]” (EWUng 2: 1620). Megjegyzendő, hogy a franciában is található kapcsolat a kötélkészítés és az ’üt, ver’ között, vö. *machine à battre les cordes* ’kötélverőgép’, *battre* ’üt, megüt; ráüt, ráver’.

Az EWUng tehát már nem különíti el a ’schlagen’ és a ’flechten, seilen’ jelentésű igéket, valamint szerinte már a *szemmel ver* kifejezés *ver* igéje is belefér a ’schlagen’ és a ’flechten, seilen’ jelentésűekkel egy közös szócikkbe. Hogy „A *szemmel ver* kifejezés *ver* elemének idekapcsolása téves” (TESz 3: 1116) nézet miért módosult az EWUng (2: 1620) szócikkében, nem tudom, de indokoltnak vélem, hogy a szótár szerzői felülbírálták a korábbi állásfoglalást. Ilyen elkülönítésre én sem látok okot. Teljesen nyilvánvalónak gondolom, hogy itt a *ver* ’schlagen’ ige van e frazeologizmusunkban, ha nem így lenne, hasonló megfontolásból a *szemet vet vkire/vmire* frazeologizmus *vet* igéjét is el kellene választanunk a *vet* ’werfen; säen’ igétől. Hasonlóan kellene megítélnünk a né. *die Augen zu Boden schlagen* ’lesüti a szemét’, *ein Auge auf jn/etw. werfen* ’szemet vet vkire/vmire’ német és magyar igéjét, és a frazeologizmusban szereplő igét el kellene különíteni az „alapigétől”, ill. az ang. *to put the evil eye on someone* ’megigéz, megbabonáz, megátkoz vkit; szemmel ver vkit; balszerencsét hoz vkire’ igéjét is el kellene választani a *to*

put 'tesz, helyez' igétől; az angol *put* igenek egyébként a középanyolban volt ugyancsak hasonló jelentése: 'to thrust or push' (Partridge 1978: 538). A szemmel verés kérdésével kapcsolatban még vö. MNL 4: 638.

A né. *werfen* ige kapcsán is van megjegyzésem: Ez is hasonló kézmozdulatot ír le, mint a *schlagen*, és ezek jelentése is összefügghet a 'flechten' jelentéssel, vö. „**werfen**... Da Wörter für »werfen« häufig aus der Bedeutung »drehen« übertragen werden, ist wohl eine Erweiterung von ig. [= indogermanischem] **wer-* »drehen« anzusetzen” (Kluge 2002: 984).

Nyilvánvalónak látom, hogy az EWUng Kiss Lajos most következő állásfoglalásának következtében kapcsolta mégis össze a 'schlagen' és a 'flechten' jelentésű igéket; vö. „Kötelet ver. E szókapcsolat igei tagját el szokták választani az 'üt' jelentésű *ver*-től, és vagy ugor kapcsolatokat keresnek hozzá, vagy pedig török, esetleg szláv jövevényszónak tartják... Úgy gondolom, hogy a *kötelet ver*..., *zsinórt ver*, *övet ver*..., *csipkét ver*... stb. szókapcsolatokban szereplő *ver* nem különíthető el a *ver* 'üt' igétől... Nem tekinthető ugyanis véletlennek, hogy a 'kötélgyártó'-t más nyelvekben is jelölik olyan összetétellel, amelynek előtagja 'kötél' jelentésű főnév, utótagja pedig 'ver, üt' alapjelentésű ige származéka... [ebben] talán egy ősi kötélgyártási eljárás nyelvi nyoma rejlik, mégpedig azé a fonási technikáé, amelynek alkalmazásakor egy-egy – sok fonalból álló – ágat mindig két másik ág fölé vagy közé »vernek«” (Kiss 1970: 41). Kiss Lajos utal arra, hogy a kötélverés igéjeként több germán nyelv is 'schlagen' jelentésűt alkalmaz, de nem állítja azt, hogy a ma. *kötelet ver* német hatásra honosodott volna meg nyelvünkben, miként azt Ligeti (1986: 41) és az EWUng (2: 1620) tette.

A *verecs*, *verecsü* és a *verecsen* nyelvjárási kötélkészítési szakszók (ezekről l. MNL 4: 641, 5: 527, Szinnyi 2003: 2524) igen nagy valószínűséggel a *ver* ige származékai (a *verecsen* téves szláv egyeztetésről [Kálmán 1952] l. Kniezsa 1974: 780).

2. Régtől fogva motoszkál bennem az a gondolat, hogy *ver* igeink nem is megfejthetetlen eredetű, hanem talán az ugor korból való lehet. Etimológiai szótáraink azt sugallják, hogy a *ver* régi szó, vö. pl. „Korai előfordulása, jelentéseinek nagy száma, kiterjedt családja arra utal, hogy szókincsünk ősi rétegéhez tartozik, bár megfelelő rokon nyelvi szót nem tudunk kimutatni” (TESz 3: 1115–1116), „Die frühen Belege bzw die zahlreichen Bed[eutungen] und Abl[eitungen] dürften darauf hinweisen, daß es ein altes W[ort] im Ung[arischen] ist” (EWUng 2: 1620).

Szerintem a következő obi-ugor szó párral áll rokonságban: osztj. **wer-* > VVj *wer-*, Trj J *wär-*, DN Ko Kaz O *wer-* 'machen', VVj *wer* Trj J *wär*, DN

Ko Kaz O *wer* 'Arbeit, Tätigkeit' ~ vog. **wār*- > TJČ *wār*-, KU *wār*-, P So *wār*- 'arbeiten, machen' (DEWOS 1614–1616, Kannisto 1919: 2, 131; még vö. Honti 1982: 196, 1999: 18, 58), amelyek ugor alapnyelvi előzménye **wārš*- 'machen' lehetett (Csepregi Márta kolléganóm szíves szóbeli közléséből tudom, hogy valamikor Lükő Gábor szóban közölte a magyar *ver* igének az itt idézett obi-ugor igékkel való összetartozásának lehetőségét, de Csepreginek arról nincs tudomása, hogy ezt írásban is közzétette volna). A három ugor szó hangtanilag kifogástalanul illik egymáshoz, legfeljebb jelentéstani szempontból lehetnének aggályok: a ma. *ver* elsődleges jelentése ugyanis 'schlagen', míg a vog. *wār*-, *wār*- stb. és az osztj. *wer*- stb. igéé 'arbeiten, machen'. Ennek kapcsán jutottak eszembe Valentin Kiparsky szavai: „ich bleibe dabei, daß bei scheinbar unüberbrückbaren semantischen Klüften zunächst einmal versucht werden soll, Brücken zu schlagen” (Kiparsky 1966: 75, idézi Mikola 1976: 210); ehhez hozzáteszem, hogy a „Wörter und Sachen” szellemében vizsgálva a magyar és az obi-ugor szavak jelentéstani viszonyát, nem is tűnik áthidalhatatlannak a szakadék. Az általánosabb 'arbeiten, machen' jelentés nyilván az eredetibb, általánosabb jelentésű, amely megőrződött az obi-ugorban, ezért inkább a másodlagosnak látszó ma. 'schlagen' szorul magyarázatra.

A ma. *ver* az általánosabb 'schlagen' fogalmán kívül munkavégzés szaknyelvi megjelölésére szolgál: (1) *kötélverő* 'kötélkészítő', (2) R *verő*, *vasverő* 'kovács' (ehhez vö. pl. Györffy 1977: 441). A kovács hasonló módon végzi munkáját, ti. üti, veri, csapkodja a vasat kalapácsával, ennek következtében bizonyulhatott alkalmasnak *ver* igénk e tevékenység megjelölésére, valamint a kovácsnak és a kalapácsnak a megnevezése ezen ige *verő* melléknévi igenévi származékával. A kovács régi megjelöléseit aztán felváltotta a szláv eredetű *kovács* (Kniezsa 1974: 285).

A *ver* ugor alapnyelvi jelentése is 'csinál; machen' lehetett. Talán ezzel magyarázható, hogy a (UEW 1: 519) FU **teke*- 'tun, machen' (> fi. *teke*-, ma. *tē*-, *tēv*- 'ua.') az obi-ugorban nem maradt meg, mert az (óiráni **varz*-/**vārz*- 'wirken, tun' [FUV 139–140, Korenchy 1972: 80–81] >) Ug **wārš*- 'machen' > OUG **wārš*-/**werš*- 'machen' (vö. Honti 1982: 196) kiszorította. Az elő- vagy az ősmagyarban a **wārš*- ige 'machen' ≈ 'verfertigen' jelentésváltozáson mehetett át, amely 'Seil drehen, Tau schlagen; Brücke bauen, schlagen; mit Eisen beschlagen, Eisen schlagen (= schmieden)' jelentésű szakszóvá válván általános 'schlagen' jelentést is felvett, amiben befolyásolhatta a régi magyar nyelvvel érintkezésben állott törökségi nyelv; ehhez vö. „VER² [ver] 'to beat'... | *ver*- ← WOT [= West Old Turkic] **ver*- < **ür*- | EOT [= East Old Turkic] *ur*- 'to strike'. The verb *ur*- is present in all sources with

back vocalism” (Róna-Tas – Berta 2011: 1237–1238), „VER¹ [ver] ’to plait, to lay the rope’ | *ver-* ← WOT **ver-* < **ōr-* | EOT *or-* ’to plait’... Of debated T[urkic] origin” (Róna-Tas – Berta 2011: 1000). Róna-Tas szerint *ver* igéenk esetében „a T[urkic] starting point is unlikely” (Róna-Tas – Berta 2011: 1238), ill. „The verb *ver*-² ’to beat’ is, according to Benkő, of unknown origin (Benkő 1993–1997/2 [= EWUng 2]: 1620). There is no way to decide the question, but I am inclined to suppose that H[ungarian] *ver*-¹ ’to plait’ results fr[om] a secondary split in the semantics” (Róna-Tas – Berta 2011: 1003; mint már fentebb is idéztem), és itt a *ver*² igére [Róna-Tas – Berta 2011: 1237–1238] utal. A magyar szó törökségi származtatása valóban kizárható, viszont az iráriból való ugor kori átvétele talán valószínűnek látszik.

A hídépítésnek is van, lehet köze a veréshez, vö. ma. *hidat ver*, né. *Brücke schlagen*, ol. *gettare un ponte*, fr. *jeter un pont* ’hidat ver’. Ezen újlatin igék eredeti jelentésüket a latinból örökölték, vö. ol. *gettare* ’dob, vet, hajít’ ~ fr. *jeter* ’dob, hajít’ < vulg. lat. **jectare* < lat. *jactare* (De Mauro – Mancini 2000: 846, Dauzat 1938: 419) ’(gyakran és sokszor) dob, vet, hajít’.

A ’machen \approx verfertigen’ jelentésváltozás az obi-ugor nyelvekben is végbement, amit a Kaz osztják *wer-* széles jelentésköre is mutat: „... глагол *верты* используется в разных лексических значениях. [Bekezdés] 1. Со значением акциональности (созидания объекта в результате трудовой деятельности) он выступает в форме субъектного или объектного спряжения, а также в форме страдательного залога, сочетаясь с неодушевленными нарицательными именами существительными и передавая следующие значения: ’делать, сделать, смастерить’ (нож, чашку), ’приготовить’ (пищу), ’изготавливать, изготовить’; ’установить’ (ловушку), ’подготовить’ (место). [Bekezdés] 2. Со значением статальности он употребляется только в форме субъектного спряжения и сочетается с абстрактными именами существительными), приобретая значение ’вести себя, поступать’, ’действовать’, ’находиться в состоянии’. [Bekezdés] 3. В сочетании с именами существительными, обозначающими природные явления или отрезки времени, он также выступает только в форме субъектного спряжения, однако, кроме ограничения по типу спряжения, имеет еще и ограничение по категории времени – употребляется только в форме настояще-будущего времени и имеет значение ’наступить’ (о времени или природном явлении). [Bekezdés] Предстоит выявить и другие переносные значения данного глагола, наподобие того, которое представлено в следующем фольклорном примере: *Меңк ики хяңнэхё хурас вермал*, ’Менк превратился в человека, оказывается’ (букв.: сделал образ человека)” (Szolovar 2005: 33).

Miután a ma. *ver* ige 'machen \approx 1 verfertigen \approx schlagen \approx flechten' jelentésváltozatokkal gazdagodott, és a 'schlagen, prügeln' lett alapjelentésévé, nem volt általános 'machen' jelentésű ige (a *tész* nem tekinthető ilyennek, mert alapvetően 'tun' a jelentése), könnyen meghonosodhatott a szlávból átvett, általános 'machen' jelentésű *csinál* ige. Ehhez vö. „*csinál* XV szef [= század első fele]... – Vált: *csinal* ... [Bekezdés] = 1. facere, ager; machen, tun (XV szef-től valamennyi fenti adatban); – 2. pono, colloco; legen, stellen... [Bekezdés] < szláv *činjati*, a *činiti* iterativuma; vö. szh [= szerb-horvát] *činjati* 'factitare'...; igekötőkkel másutt is előfordul: orosz *učinjat* 'machen, tun'... – Az alapszó, a *činiti*, minden szláv nyelvben megvan: óegyh. szláv *činiti* 'ordnen, reihen, bilden'...; orosz *činiti* 'tun, machen, handeln, schaffen'; a *činь* 'ordo' származéka ('Ordnung machen' → 'ordnen' → 'machen, tun'... [Bekezdés] A magyar szó ugyancsak a szláv *činjati*-ből származhatik..., a palatalizált *ny*-es változatnak a régi nyelvben mégis semmi nyoma nincs. A magyarban[,] úgy látszik[,] már az átvétel idején disszimiláció történt: **csinyál* > *csinál*: a mai nyelvjárási *csinyál* pedig újabb magyar fejleménynek látszik..." (Kniezsa 1974: 135); „*csinál*... Szláv eredetű; vö.: ... or. *чиніть* 'tesz, csinál'. Az alapszó valamennyi szláv nyelvben megvan; vö. or. *чиніть* [*чинію, чинішь* stb.] 'tesz, csinál', *чиніть* [*чинію, чинішь* stb.] 'javít; <ceruzát stb.> kihegyez'... Az összl. **činiti* a **činь* 'rend; stb.' származéka... – A magyarba egy közelebbiről meg nem határozható szláv nyelv **činjati* 'tesz, csinál' szava kerülhetett át. A köznyelvi *csinál* *n*-je depalatalizálódás eredménye" (TESz 1: 532–533).

3. A fentiek alapján úgy vélem tehát, hogy a ma. *ver* 'schlagen', a vog. *wār-*, *wār-* 'machen' és az osztj. *wer-* 'ua.' szavak az ugor kori szókincsből valók, amely szavak őse esetleg valamilyen iráni nyelvből származhat.

Irodalom

- Bárczi Géza 1941: Magyar szófejtő szótár. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest. = SzófSz.
- Buck, Carl Darling 1949/1988: A Dictionary of Selected Synonyms in the Principal Indo-European Languages. A contribution to the History of Ideas. The University of Chicago Press, Chicago – London.
- Csúcs Sándor – Molnár Zoltán 2009: Alternatív rekonstrukciók az UEW-ben. NyK 106: 7–71.

- Dauzat, Albert 1938: Dictionnaire etymologique de la langue française. 4e édition, revue et augmentée. Librairie Larousse, Paris.
- De Mauro, Tullio – Mancini, Marco 2000: Dizionario etimologico. Garzanti Linguistica, Milano.
- DEWOS = Wolfgang Steinitz, Dialektologisches und etymologisches Wörterbuch der ostjakischen Sprache. Lieferung 1–15. Akademie-Verlag, Berlin, 1966–1993.
- EWUng = Benkő, Loránd (Hrsg.), 1995: Etymologisches Wörterbuch des Ungarischen. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1992–1995.
- Fokos Dávid 1909: Török jövevényszavainkhoz. Nyr 38: 247–252.
- FUV = Björn Collinder, Fenno-Ugric Vocabulary. An Etymological Dictionary of the Uralic languages. Almqvist & Wiksell, Stockholm, 1955. [Second Revised Edition: Helmut Buske Verlag, Hamburg, 1977.]
- Györfy György 1977: István király és műve. Gondolat, Budapest.
- Honti László 1999: Az obi-ugor konzonantizmus története. Studia Uralo-Altaica. Supplementum 9. JATE, Szeged.
- Honti, László 1982: Geschichte des obugrischen Vokalismus der ersten Silbe. Bibliotheca Uralica 6. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Itkonen, Erkki 1954: Zur Geschichte des Vokalismus der ersten Silbe im Tscheremissischen und in den permischen Sprachen. FUF 31: 149–345.
- Kalima, Jalo 1929: Etymologische Streifzüge 24–25. FUF 20: 128–136.
- Kálmán Béla 1952: *Kötelet ver.* Magyar Nyelv 48: 150–154.
- Kannisto, Artturi 1919: Zur Geschichte des Vokalismus der ersten Silbe im Wogulischen vom qualitativen Standpunkt. MSFOu 46.
- Kara Ferenc 1911–1912: Adalékok a magyar nyelv szófejtő szótárához. NyK 41: 234–236.
- KESK = В. И. Лыткин – Е. С. Гуляев: Краткий этимологический словарь коми языка. Коми книжное издательство, Сыктывкар, 1999.
- Kiparsky, Valentin 1966: Etymologie gestern und heute. Kratylos 11: 68–78.
- Kiss Lajos 1970: Hatvanhét szómagyarázat. Nyelvtudományi Értekezések 71. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Kluge, Friedrich 2002: Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache. 24. Auflage. Walter de Gruyter, Berlin – New York.
- Kniezsa István 1974: A magyar nyelv szláv jövevényszavai. (2. kiadás). Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Korenchy, Éva 1972: Iranische Lehnwörter in den obugrischen Sprachen. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Ligeti Lajos 1986: A magyar nyelv török kapcsolatai a honfoglalás előtt és az Árpád-korban. Akadémiai Kiadó, Budapest.

- Mann, Stuart E. 1984–1987: An Indo-European Comparative Dictionary. Helmut Buske Verlag, Hamburg.
- Mikola Tibor 1976: Hangtan és jelentéstan az etimológiában. Nyelvtudományi Értekezések 89: 209–212.
- MNL 4 = Ortutay Gyula (szerk.), Magyar néprajzi lexikon. Negyedik kötet. N–Szé. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1987.
- Munkácsi Bernát 1906: *kötél-verő*. Keleti Szemle 7: 371–372.
- MUSz = Budenz József, A Comparative Dictionary of the Finno-Ugric Elements in the Hungarian Vocabulary. – Magyar–ugor összehasonlító szótár. (Uralic and Altaic Series 78.) Magyar Tudományos Akadémia / Indiana University – Mouton & Co., Budapest / Bloomington – The Hague, 1873–1881/1966.
- K. Palló Margit 1972: A *ver*¹ és a *ver*². Magyar Nyelv 68: 294–299.
- Partridge, Eric 1978: Origins. A Short Etymological Dictionary of Modern English. Book Club Associates, London.
- Pokorny, Julius 1959: Indogermanisches etymologisches Wörterbuch. I. Band. Francke Verlag, Bern – München.
- Róna-Tas, András – Berta, Árpád 2011: West Old Turkic. Turkic Loanwords in Hungarian. Part 2: »L–Z«. Conclusions, Apparatus. Turcologica 84. Harrassowitz Verlag, Wiesbaden.
- Setälä, E. N. 1894: V. Thomsen, Beröringer mellem finske og de baltiske Sprog. Archiv für slavische Philologie 16: 269–281.
- Setälä, E. N. 1900: I. N. Smirnows Untersuchungen über die Ostseefinnen. Ein Gutachten, an die Kaiserl. Akademie der Wissenschaften zu Petersburg abgegeben. JSFOu 17/4: 1–52.
- SSA 3 = Ulla-Maija Kulonen (toim.), Suomen sanojen alkuperä 3. R–Ö. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura – Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Helsinki, 2000.
- Szinnyei József 2003: Magyar tájszótár. Gombocz Zoltán: Pótlékok a Magyar tájszótárhoz. Nap Kiadó, Budapest.
- Szolovar 2005: В. Н. Соловар, Лексикографическое описание хантыйского глагола *верты* 'делать' с опорой на его синтаксические и морфологические свойства (на материале казымского диалекта). In: М. И. Черемисина (отв. ред.), Языки коренных народов Сибири. Выпуск 16. Сборник научных трудов. Российская академия наук. Сибирское отделение. Институт филологии, Новосибирск. 28–33.
- TESz = Benkő Loránd (szerk.), A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1967–1976.

UEW 1 = Rédei, Károly [Hrsg.], Uralisches Etymologisches Wörterbuch. Band I. Uralische und finnisch-ugrische Schicht. Akadémiai Kiadó – Otto Harrassowitz, Budapest – Wiesbaden, 1988.

Walde, Alois – Pokorny, Julius 1930: Vergleichendes Wörterbuch der indogermanischen Sprachen. I. Band. Walter De Gruyter & Co., Berlin – Leipzig.

*

Ungarisch *ver* 'schlagen, prügeln; flechten'

Im Laufe der vergangenen cca. 150 Jahre sind es mehrere Vorschläge bezüglich des Ursprungs dieses ungarischen Verbs vorgestetellt worden: es wurde mit Verben 'nähen', 'schlagen' und 'mehrmals schlagen' in finnisch-ugrischen Sprachen verglichen, mah hat sogar versucht, es aus Turksprachen zu erklären – irrtümlich. Lange rechnete man mit zwei *ver* Verben: 'schlagen, prügeln' und 'flechten', ebenso irrtümlich, die beiden Bedeutungen hängen nämlich aus arbeitstechnischen Gründen klar zusammen. U. a. aus diesem Grunde ist das ung. Verb in Frage mit den ob-ugrischen Verben wog. **wār-* > TJČ *wār-* usw. 'tun, machen', ostj. **wer-* > VVj *wer-* usw. 'id.', **wer* > VVj *wer* usw. 'Arbeit, Tätigkeit' am engsten verwandt. Björn Collinder und ihm folgend Éva Korenchy haben das obugrische Wortpaar für Entlehnung aus iranischer Quelle gehalten, vgl. altiranisch **varz-/?*värz-* 'machen' (~ deutsch *Werk*, englisch *work* usw.). Da diese Elemente der drei ugrischen Sprachen zweifelsohne eine etymologische Wortfamilie bilden, haben wir in diesem Falle mit einem iranischen Lehnwort im ugrischen Zeitalter zu tun.

LÁSZLÓ HONTI